

"MAHBUB UL-QULUB ASARINING BUGUNGI KUNDAGI
AHAMIYATI"

Farg'ona Davlat universiteti

Filologiya va tillarni o'qitish: o'zbek tili yo'nalishi talabasi

Abduvaliyeva Nazokatxon Rahimjon qizi

ANNOTATSIYA / ABSTRACT O'zbek tilida: *Mazkur esseda buyuk mutafakkir Alisher Navoiyning umrboqiylik kasb etgan «Mahbub ul-qulub» asarining bugungi kundagi ijtimoiy-axloqiy ahamiyati tahlil qilinadi. Muallif asar orqali jamiyatdagi turli tabaqalarning fe'l-atvori va kasb egalarining mas'uliyati haqidagi qarashlarni mahorat bilan ochib bergan. Tadqiqotda asardagi komil inson g'oyasi va halol mehnat targ'ibotining zamonaviy yoshlar tarbiyasidagi o'rni alohida yoritiladi. Xulosa qismida Navoiy o'gitlarining globalizatsiya davridagi ma'naviy immunitetni shakllantirishdagi dolzarbligi isbotlanadi.*

In English: *This maqola analyzes the contemporary socio-ethical significance of the timeless work "Mahbub ul-qulub" by the great thinker Alisher Navoi. Through this masterpiece, the author skillfully reveals insights into the character of various social classes and the responsibilities of different professionals. The study highlights the role of the "perfect human" concept and the promotion of honest labor in the education of modern youth. In the conclusion, the relevance of Navoi's teachings in building spiritual immunity during the era of globalization is demonstrated.*

Kalit so'zlar / Key words: *Alisher Navoiy, Mahbub ul-qulub, ma'naviyat (spirituality), axloq (ethics), komil inson (perfect human), zamonaviy tarbiya (modern education).*

KIRISH

Mavzuning dolzarbligi. Insoniyat tamadduni necha ming yillik yo'lni bosib o'tmasin, jamiyat taraqqiyotining asosi bo'lgan axloq va odob masalalari o'z ahamiyatini yo'qotmaydi. Bugungi shiddatli globallashuv va texnologik yuksalish

davrida inson ma'naviyatini yuksaltirish, yoshlar qalbida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Buyuk mutafakkir va so'z mulkining sultoni Alisher Navoiyning boy adabiy merosi, xususan, uning so'nggi yirik asari bo'lmish «Mahbub ul-qulub» (Ko'ngillarning sevimlisi) asari aynan shu maqsadlarga xizmat qiluvchi ma'naviy xazinadir.

Asarning yozilish tarixi va ahamiyati. Alisher Navoiy ushbu asarni 1500-yilda, o'z umrining oxiri, boy hayotiy tajribaga ega bo'lgan bir davrda yozgan. Unda shoir o'zining ko'p yillik davlat arbobi sifatidagi kuzatuvlarini, xalqning turmush tarzi, turli tabaqalarning fe'l-atvori va jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar haqidagi xulosalarini jamlagan. Asar o'z davrida ijtimoiy hayotning o'ziga xos qomusi — ensiklopediyasi vazifasini o'tagan bo'lsa, bugun u barkamol avlodni tarbiyalashda darslik vazifasini o'tamoqda.

Tadqiqotning maqsadi. Mazkur essening asosiy maqsadi — «Mahbub ul-qulub» asarida ilgari surilgan g'oyalarning bugungi kun jamiyati uchun qanchalik mos kelishini ko'rsatib berishdir. Shuningdek, Navoiyning adolatli jamiyat, halol mehnat va komil inson haqidagi falsafiy o'g'itlari zamonaviy ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishda qanday o'rin tutishini tahlil qilishdan iborat.

Asarning tarkibi haqida qisqacha. Shoir asarni uch qismga:

1. Jamiyatdagi turli tabaqa va toifalar holati;
2. Axloqiy fazilatlar va qusurlar;
3. Turli hikmatlar va nasihatlariga ajratgan holda bayon etadi.

Ushbu qismlarning har biri bugungi kunda ham insonni komillik sari yetaklovchi ma'naviy yo'lchi yulduz bo'lib xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

1. Ijtimoiy adolat va boshqaruv madaniyati Alisher Navoiy «Mahbub ul-qulub» asarining birinchi qismida jamiyatning ellikka yaqin tabaqasi — podshohdan tortib to darvishgacha bo'lgan kishilarning xulq-atvorini tahlil qiladi. Bugungi kun nuqtai nazaridan qaraganda, bu tahlillar zamonaviy **davlat boshqaruvi va korporativ etika** tamoyillariga to'la mos keladi. Shoirning adolatli podshoh

haqidagi: «*Adolatli shoh — yer yuzining soyaboni, agar u bo'lmasa, xaloyiq zulm quyoshidan kuyib bitar edi*», — degan fikri hozirgi huquqiy-demokratik davlat qurish g'oyasi bilan hamohangdir. Navoiy mansabdorni xalqning xizmatchisi deb biladi, bu esa bugungi kunda davlat organlarining xalqqa xizmat qilishi kerakligi haqidagi islohotlarimizning ma'naviy ildizidir.

2. Kasb etikasining shakllanishi va halol mehnat Asarda turli kasb egalari: dehqonlar, hunarmandlar, savdogarlar va olimlarning jamiyatdagi o'rni alohida e'tirof etiladi. Navoiyning mehnatga munosabati juda yuqori: u hunarsiz kishini «mevasiz daraxt»ga o'xshatadi.

Dehqonlar haqida: Shoir ularni «rizq yetkazuvchilar» deb atab, ularning mehnatini jamiyatning tayanchi sifatida ko'rsatadi.

Olimlar va o'qituvchilar: Navoiy ma'rifat ahlini dunyoning chirog'i deb biladi. Bugungi «Uchinchi Renessans» poydevorini qurish jarayonida ilm egalari qadrlanishi Navoiy orzu qilgan jamiyatning ko'rinishidir. Navoiyning qarashlariga ko'ra, har qanday kasb egasi o'z ishini nafaqat moddiy manfaat, balki jamiyatga foyda keltirish va halollik asosida bajarishi lozim. Bu bugungi kunda barcha sohalarda korrupsiyaga qarshi kurashish va ish sifatini oshirishda asosiy axloqiy mezon bo'lib xizmat qiladi.

3. Komil inson g'oyasi va zamonaviy tarbiya Asarning ikkinchi qismida insoniy fazilatlar — sabr, tavba, qanoat, saxiylik, hayo kabi tushunchalar falsafiy tahlil qilinadi. Shoir insonni ikki yo'l qarshisida ko'radi: **yaxshilik (nur)** va **yomonlik (zulmat)**.

Nutq odobi: Navoiyning til va so'z mas'uliyati haqidagi: «*Tilingni asra, to boshing ketmasin*», — degan o'giti bugungi axborot almashinuvi tezlashgan, ijtimoiy tarmoqlar rivojlangan davrda har qachongidan ham dolzarbdir. U insonni so'zlashdan oldin o'ylashga, asossiz va yolg'on ma'lumot tarqatmaslikka chaqiradi.

Yomon illatlarga qarshi kurash: Shoir baxillik, kibr, hasad va g'iybatni insoniyatning dushmani deb ataydi. Ushbu illatlardan poklanish orqali erishiladigan «komil inson» tushunchasi bugungi yoshlar tarbiyasida eng oliy maqsadlardan biridir.

4. Ruhiy va ma'naviy barkamollik Navoiy asarda insonning ichki dunyosini tartibga solishga e'tibor qaratadi. U kishini faqat dunyo matohlariga hirs qo'yimaslikka, ma'naviy boylikni moddiy boylikdan ustun qo'yishga undaydi. Bu g'oya bugungi iste'molchilik madaniyati (consumerism) rivojlangan davrda insonning o'zligini yo'qotib qo'yimasligi va ruhiy tushkunlikka tushmasligi uchun muhim ma'naviy qalqon hisoblanadi. Shoir ta'kidlaganidek, saodat — ko'p maldunyoda emas, balki qanoat va toza vijdon bilan yashashdadir.

XULOSA

Alisher Navoiyning «Mahbub ul-qulub» asari o'zining yaratilganiga besh asrdan ko'proq vaqt o'tgan bo'lsa-da, bugungi kun kishisi uchun ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan haqiqiy ma'naviyat xazinasini bo'lib qolmoqda. Xulosa o'rnida quyidagi muhim nuqtalarni ta'kidlash lozim:

Ma'naviy yo'l-yo'riq: Asar bugungi tezkor zamonda inson o'zligini yo'qotib qo'yimasligi, moddiy va ma'naviy dunyo o'rtasidagi muvozanatni saqlashi uchun zarur bo'lgan axloqiy kompas vazifasini o'taydi. Undagi saxiylik, adolat va qanoat haqidagi o'gitlar zamonaviy hayotdagi ko'plab ijtimoiy muammolarning yechimi bo'la oladi.

Kasb-hunar va halollik: Navoiyning mehnatga bo'lgan munosabati, har bir kasb egasining jamiyat oldidagi burchi haqidagi qarashlari yosh mutaxassislarni tarbiyalashda, ularda o'z ishiga mas'uliyat va halollik bilan yondashish ko'nikmasini shakllantirishda beqiyos ahamiyatga ega.

Ijtimoiy barqarorlik: Shoir tomonidan ilgari surilgan adolatli boshqaruv va tabaqalararo o'zaro hurmat g'oyalari bugungi fuqarolik jamiyatini rivojlantirish hamda ijtimoiy totuvlikni mustahkamlashda muhim poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Adabiy va falsafiy meros: «Mahbub ul-qulub» nafaqat didaktik (nasihatomez) asar, balki inson psixologiyasi va jamiyatshunosligini chuqur o'rgangan falsafiy traktatdir.

Qisqacha aytganda, Navoiyning ushbu asari «ko'ngillar sevimlisi» bo'lish bilan birga, har bir o'quvchining ichki dunyosini tartibga soluvchi, uni yomon illatlardan tiyib, ezgu ishlarga undovchi **ma'naviy dasturdir**. Uni o'rganish va

hayotga tatbiq etish xalqimizning, ayniqsa, yosh avlodning ma'naviy yuksalishiga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Alisher Navoiy.** Mahbub ul-qulub. Mukammal asarlar to'plami. 20 jildlik. 14-jild. – Toshkent: Fan, 1998.
2. **Alisher Navoiy.** Mahbub ul-qulub (Nasriy bayoni bilan). – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaat ijodiy uyi, 2018.
3. **Sirojiddinov Sh.** Alisher Navoiy: Manbalarning qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili. – Toshkent: Akademnashr, 2011.
4. **Haqqulov I.** Navoiyga qaytish. 1-kitob. – Toshkent: Fan, 2007.
5. **Qayumov A.** Alisher Navoiy (Hayoti va ijodi haqida lavhalar). – Toshkent: Kamalak, 1991.
6. **Vohidov R., Eshonqulov H.** O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi, 2006.
7. **Yusupova D.** Alisher Navoiy hayoti va ijodi (O'quv qo'llanma). – Toshkent: Tamaddun, 2013.